

NATURALISTES AL CARRER

En la vida quotidiana de les ciutats, els noms dels carrers i les places compleixen unes funcions socials de primer ordre. Algunes són ben pràctiques, com ara situar les adreces de les persones amb qui mantenim contacte o localitzar les activitats productives, sanitàries, culturals o de qualsevol altre tipus que ens afecten. Més enllà, però, els noms de les vies públiques ens parlen de llocs, esdeveniments, circumstàncies i, naturalment, de personatges. Assaborir-los mentre passegem –res com passejar per arribar a conèixer una ciutat– ens permet copsar noves perspectives de la vida urbana, sempre complexa i multifactorial.

És clar, que fruir dels noms dels carrers obliga a conèixer alguna cosa sobre allò que estan evocant. Alguns ens resulten immediats, i potser susciten sentiments suficientment primaris i vigorosos perquè no tinguem necessitat d'aprofundir en el seu origen o la seua rellevància. Què ens aporta assabentar-nos que el carrer de la Sang, al centre de la ciutat de València, rep el seu nom d'un antic convent que s'hi localitzava? Per a gaudir de les ressonàncies gairebé místiques d'aital nom, poca cosa. Ara bé, les circumstàncies canvien quan passem per carrers dedicats a persones. Qui no ha passat pel carrer del Poeta Querol? No demanaré per qui ha llegit Querol. Només pregunte: qui sap, dels vianants, qui era Querol? En aquestes circumstàncies, que el nom del carrer suscite alguna evocació –ja no dic emoció– és impossible. Si almenys el nom té certa eufonia, o sona exòtic, com ara Poeta al-Russafi, potser faça algú pensar en un paradís perdut. Si és un nom, per acabar amb els poetes, com Antonino Chocomeli, damunt patirà riota i rifada.

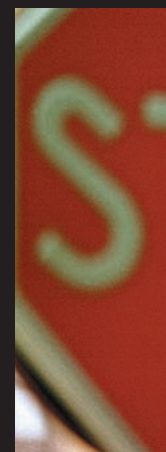
Malgrat no haver estat popularment una de les produccions valencianes més preuades i significatives, la ciència, pel conducte dels noms dels seus practicants, bàsicament els d'àmbit local, ocupa un espai gens menyspreable a la llista de carrers del Cap i Casal. Els metges són els que guanyen en presència a les vies públiques, com calia esperar. Malgrat açò, és prou ressenyable també, i més si comparem amb uns altres camps de coneixement, la presència de cultivadors de la història natural.

Al barri de l'Exposició és on trobem la principal concentració de noms de naturalistes de tota la ciutat de València. Al recer de l'edifici de la Tabacalera, en efecte, trobem dos carrers i una plaça amb dedicació tan particular. La plaça, sacrificada en la seua irregularitat per a fer de l'encreuament al trànsit que evacuen les vies tributàries, està dedicada a Reyes Prósper.

Aquest personatge, de nom Eduard, va nàixer a València el 1860. La seua vinculació directa amb la ciutat acabà amb els seus estudis de dibuix a Sant Carles i de ciències a la Universitat. La resta de la seua carrera, consagrada fonamentalment a la botànica, va transcórrer a Madrid, on va arribar a ocupar càtedra a la Universitat Central i, fins i tot, per un breu període temps tallat pel seu traspàs el 1921, la direcció del Jardí Botànic de la capital estatal. Enfront de la bullícia relativa d'aquesta plaça, els carrers veïns del Naturalista Rafael Cisternas i del Naturalista Arévalo Baca són plenament tranquils. Són carrers paral·lels, amb finques només a un costat; l'altre és ocupat pel mur de la Tabacalera, i per un seguit de venerables acàcies de tres punxes, amb els troncs turmentats, plens de forats i buits per dins. Esperem que la febre dendròfoba no els talle abans d'hora. Cisternas i José Arévalo foren, durant el darrer terç del segle XIX, catedràtics d'història natural a la nostra Universitat. De fet, el segon, notable ornitòleg nascut a Màlaga, va succeir el primer, important ictiòleg d'origen barceloní i, segons sembla, evolucionista convençut de primera fornada. Arévalo, al seu torn, deixà amb la seua mort la càtedra vacant, que va ser ocupada per l'herpetòleg i paleontòleg valencià Eduard Boscà, deixeble de Cisternas, i com ell, fervent evolucionista. Per arribar al seu carrer, un dels més importants per amplària i intensitat del trànsit dels dedicats a naturalistes, cal eixir a l'Albereda en sentit cap al Palau de la Música. Ben a prop dels serveis centrals de la Universitat de València el trobarem; de fet, és ben conegut pels qui han de fer ingressos bancaris a favor de la institució docent.

Hem vist com de ben representats estan els evolucionistes als nostres carrers, tot i no comptar la ciutat amb un parc dedicat a Darwin com el que es troba a Madrid. Però els *anti* tampoc no poden dir que no hi són presents. Ben a prop de l'encreuament de l'avinguda d'Aragó amb Blasco Ibáñez trobem el carrer de Polo y Peyrolón, un dels majors activistes contra Darwin, Haeckel i semblant xurma materialista. El turolenc Polo exercí de catedràtic de lògica a l'Institut de València, i realment no va estar mai un naturalista. Diferència important amb el valencià Vilanova i Piera, primer catedràtic de geologia i paleontologia a la Universitat de Madrid i a tota Espanya. Vilanova, a més, era prou més elegant amb els seus adversaris evolucionistes que Polo. El seu carrer es troba lluny, molt lluny, de qualsevol lloc: al barri de Natzaret.

Potser, si li fóra possible, Vilanova faria per canviar via pública amb l'Explorador Andrés. Mar-

cel·lí Andrés, l'intrèpid metge que viatjà pels anys trenta del segle XIX per les terres de Benín, Gabon i altres contrades de l'Àfrica Occidental, i que va fer interessants descripcions faunístiques i florístiques, acceptaria de bon grat ser a voreta de la mar, malgrat les seues arrels a Vilafranca. L'ample i llarg carrer que duu el seu nom a la Ciutat Jardí s'ajusta millor al tarannà de Vilanova, bon viatger també, però per terres més *civilitzades*, com ara França, Bèlgica, Itàlia, Suïssa... El carrer amb més *presència*, però, és el del més conegut i popular dels nostres naturalistes, Antoni Josep Cavanilles. Ple de palmeres, fent frontera amb els jardins de Viviers, amb edificis de luxe, l'il·lustrat botànic Cavanilles ha d'estar ben content.

És clar, que tampoc no es pot queixar un altre botànic, Simón de Rojas Clemente, amb la seua placeta

Entre senyals de circulació, semàfors, mig amagats entre el "mobiliari urbà" apareixen aquests rètols dels nostres naturalistes oblidats.
Fotos: Miguel Lorenzo

al cor del barri del Botànic. La plaça de Rojas Clemente –tothom s'entesta a anomenar així el pobre home, quan Rojas no és el seu primer cognom, sinó la segona part del seu primer nom–, amb el seu mercat de barri i les seues finquetes de la transició del XIX al XX, és molt més popular, cosa que sense dubte plauria al fill de l'auster poble de Titagües. I això de tenir més a prop que ningú el Jardí Botànic...

No massa lluny, però tampoc al costat, tenen el Jardí els dos botànics amb carrer al barri del Carme. Un és Joan Plaza, el més veterà de la nòmina –nasqué a València pels volts de 1525–, catedràtic d'herbes a la Facultat de Medicina, actiu herboritzador i col·laborador del gran botànic flamenc Clusius. El carrer dedicat a Plaza és menut i emboca al carrer de Dalt. Les obres per tornar-lo a fer habitable hi són a dia d'avui. Esperem que siguin veritable rehabilitació i no simple maquillatge. Malgrat ser al mateix barri, el carrer del Doctor Beltran Bigorra –no tots els doctors són metges– no participa d'aquestes circumstàncies. Es tracta d'una via oberta als anys seixanta, en aquesta zona veïna a les torres de Quart i a Guillem de Castro, amb finques típiques de la fi del franquisme. Francesc Beltran, nascut a Nules, va ser catedràtic de la Universitat de València des del 1914 fins al 1956. La seua rellevància científica és molt escassa, contràriament a la seua presència pública, especialment durant el negre període dictatorial. Allò que més suggereix aquest carrer és com d'injust és açò de dedicar vies públiques. On són els noms de Carles Pau, Celso Arévalo, Lluís Pardo, Modest Quilis i tants altres naturalistes valencians contemporanis, prou més importants des del punt de vista de la seua aportació? Per no acabar malament, ens acostarem al carrer de Landerer. Josep Joaquim Landerer i Climent era també fill de la ciutat, encara que passà bona part de la seua vida a Tortosa. Auto-didacte, arribà a ser una autoritat de l'astronomia i de la paleontologia al darrer terç del segle XIX. El seu carrer connecta Cavallers amb el Portal de Vall-digna. Resulta especialment entranyable per a molts valencians pel teatre que hi resideix, i especialment nomenat entre els amants de les falles per la crema de la del Portal, la vista més espectacular de la qual és precisament la que es gaudeix des d'aquest carrer.

Encara ens restarien alguns carrers més dedicats a naturalistes, però deixe el seu descobriment al passejador. Passegem, doncs. És un bon exercici físic i intel·lectual.

JESÚS I. CATALÀ